

Hrvatski isusovci, začetnici pastoralna braka i obitelji

*Tonči Trstenjak**

Sažetak

Pastoral braka i obitelji započeo je u Hrvatskoj uz Baziliku Srca Isusova u Zagrebu kad uz šezdesetu godišnjicu njezine izgradnje 1962. pučki misionar Mato Jović organizira prvi večernji tečaj za mlade bračne parove na kojem sudjeluje i jedan liječnik. Ta inicijativa uskoro postaje redovna mjesečna aktivnost u koju se uključuju svećenici i bračni parovi. Formira se zagrebačka skupina pod vodstvom isusovaca koja prenosi iskustvo bračnih i zaručničkih tečajeva na gradove po cijeloj Hrvatskoj. Nakon izlaska u javnost na Pastoralnom tjednu za svećenike 1971. inicijativa laika i svećenika pretvara se iste godine u školu kroz Obiteljski odjel FTI-a u Zagrebu i Slavonskom Brodu. To se s vremenom svodi na Obiteljsku ljetnu školu koja traje do danas. Odatle je potekla inicijativa da se 1973. osnuje Vijeće za obitelj HBK i u novije doba Ured za obitelj HBK kao izravni plod Direktorija za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj. Iz zagrebačke skupine parova nastaje 1976. prva jezgra Bračnih vikenda (ME).

Ključne riječi: pastoral braka, pastoral obitelji, isusovci, zaručnici, bračni parovi, bračni vikendi, Ured za obitelj HBK

1. Prvi zaručnički tečajevi pripreme za brak u Hrvatskoj

Hrvatski su isusovci nakon Drugoga svjetskog rata veliku pozornost posvećivali pučkim misijama, između ostalog i zbog toga što takav oblik apostolata nije bio pod izravnim udarom komunističkih vlasti. Misionari su zbog naravi apostolata neprestano putovali domovinom i najbolje osluškivali i upoznavali bilo hrvatskoga katoličkog puka. Baš među njima se polovicom prošlog stoljeća pojavila ideja da bi obitelj, zbog njezine ugroženosti suvremenim trendovima, trebalo staviti u središte pastoralne brige. Ta je ideja sazrela nakon pučkih misija u Zagrebu 1960. g. Tadašnji istaknuti pučki misionar u nas bio je Banjalučanin p. Mato Jović¹, i upra-

* Prof. dr. sc. Tonči Trstenjak, Filozofski fakultet Družbe Isusove u Zagrebu. Adresa: Jordanovac 110, p. p. 169, 10001 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: antun.trstenjak@ffdi.hr

1 O p. Mati Joviću (1905–1972), začetniku obiteljskog pastoralna u Hrvatskoj, prigodom njegove smrti 14. siječnja 1972. vidi: *Glas Koncila*, XI—2, (222) 1972, 14; *Zvona*, X — 1 (57) 1972, 9; *Gla-*

vo je on započeo i vodio prvi večernji tečaj za mlade bračne parove od 18–25. studenoga 1962. »s puno srca i iskustva«², kao bližu pripremu proslavi šezdesete obljetnice posvete Bazilike Srca Isusova. Tom prilikom u pjevaonici uz Baziliku Srca Isusova u Palmotićevoj ulici u Zagrebu, prvi put u povijesti obiteljskog pastorala u Hrvatskoj, riječ je dobio i liječnik, koji je parovima govorio o regulaciji porođaja. Bio je to dr. Đuro Tomašić, koji je svojim savjetima i poticajima bio i prvi suradnik p. M. Jovića. Odazvalo se petnaestak mlađih bračnih parova.³ Bio je to skromni početak velikoga pastoralnog pothvata koji traje do danas.

Već sljedeće godine (1963), pred dvadeset i pet parova, na istom je mjestu i opet pod vodstvom p. Mate Jovića održan i prvi tečaj pripreme za brak zaručnika u Hrvatskoj.⁴ Smatralo se to skromnim početkom za Zagreb. Ali se p. Jović nije dao obeshrabiliti. Shvatio je naime potrebu oglašavanja u crkvenim prostorima grada Zagreba. U tu su svrhu za zaručnički tečaj u trajanju od devet večeri, od 13–22. studenog 1964. g., tiskani leci, a nadbiskup Franjo Šeper, koji je osobito cijenio p. M. Jovića i svesrdno podržavao njegova pastoralna nastojanja, posebnim je pismom naložio zagrebačkim župnicima da tečaj oglašavaju kroz tri uzastopne nedjelje. Po prvi su put na jednom sličnom tečaju u ekipi bili predviđeni i iskusni bračni parovi koji su svjedočili svoje bračno iskustvo. Uspjeh je bio golem jer je na konferencije dolazilo do tristo mladih. Predavanja su bila umnožena ciklostilom i dijeljena svim sudionicima. Isto se ponovilo i sljedeće godine.

Uočena je nemogućnost kontakta i rasprave na tako velikim skupovima, pa je na sličnom tečaju 1966. mnoštvo podijeljeno na A i B skupinu. Sudionici su dolazili svaki drugi dan na večernje predavanje i diskusiju. Nastao je međutim novi

snik Srca Isusova i Marijina, 3, 1972, 99–105. Usp. također: Josip Weissgerber, *Studije o obitelji*, Obiteljski odjel FTI-a, Zagreb 1978, 11–13. Tu se nalazi kratka biografija p. M. Jovića s naglaskom na njegov obiteljski pastoral.

- 2 Tako u »*Vijestima iz Provincije*« piše p. Petar Ribinski. Usp. *Vijesti iz Provincije* 1/1963, 13. On oduševljeno navodi da je na tom prvom tečaju za mlade bračne parove svake večeri sudjelovalo 40 — 70 parova. Stanko Weissgerber, koji je tada bio poglavar isusovačke rezidencije u Palmotićevoj ulici, u članku koji navodim u sljedećoj bilješci razočarano spominje sudjelovanje tek 15 mlađih parova. On je za mene i najvjerodostojniji svjedok. Njegov rođeni brat isusovac p. Josip Weissgerber u svojem gore citiranom djelu iz 1978. g. spominje da se tečaj s golemim uspjehom održavao u »Kongregacijskoj« kapeli i da je sudjelovalo tristotinjak sudionika. Ta je brojka neutemeljena jer u Kongregacijsku kapelu nije moglo fizički stati toliko ljudi. On je vjerojatno zamijenio taj tečaj onim 1964. g., za koji svi izvori spominju oko 300 sudionika i ciklostiliran materijal koji se dijelio.
- 3 Usp. Weissgerber, Stanko, *Obiteljski rad kod nas*, OŽ, 6/1973, 580–591. U prvom dijelu ovog poglavlja obilno ću se koristiti ovim člankom jer je upravo p. Stanko Weissgerber ujesen 1968. g. postao nasljednikom p. Mate Jovića na području obiteljskog pastorala i u svemu je izravno sudjelovao.
- 4 Prva središnjica pripreme za brak u okvirima pastoralnog djelovanja Katoličke crkve osnovana je u Ottawi (Kanada) 1939. g. Poljaci počinju sa sustavnom pripravom zaručnika za brak 1960. g. (Usp. *Prva instrukcija poljskog episkopata svećenstvu o pripravi za sakrament ženidbe i dušobrižništvo obitelji*, OŽ, 6/1972, 606–613). U Italiji se slična struktura osniva 1966. g., a u Sloveniji pod snažnim utjecajem hrvatskih tečajeva pripreme za brak, na inicijativu tzv. *Interdijecezanskoga pastoralnog vijeća*, počinje 1969. g. organizacija prvih tečajeva pripreme za brak. (Usp. Miha Žužek, *Obiteljski apostolat u Sloveniji*, OŽ, 6/1972, 614–622)

problem: zamor predavača, jer je te godine u studenom tečaj zbog dupliranja tema trajao osamnaest večeri. Da se to ne ponovi, zaručnički je tečaj smanjen na svega šest večeri za dvjestotinjak sudionika.

2. *Formiranje zagrebačke skupine parova*

Od samog početka p. Mati Joviću u tom se novom apostolskom pothvatu pridružio i tada mladi svećenik p. Stanko Weissgerber. Njih dvojica su zaključili kako je došlo vrijeme da za apostolat braka i obitelji pripreme suradnike laike. U dogovoru sa zagrebačkim župnicima i s odobrenjem nadbiskupa Franje Šepera osmislili su poseban tečaj za apostole u obiteljskom pastoralu. U veljači, ožujku i travnju 1968. g. svakog su ponedjeljka u velikoj kapeli u Palmotićevoj ulici u Zagrebu održavali predavanja s temama iz duhovnih vježbi, braka i obitelji.⁵ Tečaj je polazio od stotinu i pedeset osoba iz svih zagrebačkih župa. Na kraju toga tromjesečnog tečaja formacije osnovali su tzv. Zagrebačku skupinu laika, u koju se prijavilo četrdeset bračnih parova, spremnih surađivati u obiteljskom apostolatu na razini grada. Ipak, samo dio njih se stvarno angažirao u obiteljskom apostolatu.

Tako ojačan skupinama formiranih laika, obiteljski se pastoral osnažio brojem kvalitetnih djelatnika, pa oci i parovi od sada svaki mjesec, izuzev ljeta, održavaju tečajeve za zaručnike izvan prostora Svetišta Srca Isusova, po zagrebačkim župama bližima središtu grada — radi lakšeg pristupa. S tim se krenulo kako zbog izričitog straha dijela zagrebačkih župnika da ne izgube mlade katoličke parove za svoje župske zajednice, tako i zbog poticanja uočene revnosti dotičnih župnika, koji su se snažnije osobno zauzimali za veću posjećenost samih tečajeva na području svoje župe.

3. *Ekspanzija i sustavno formiranje laika*

U listopadu 1968. g. počeli su takvi tečajevi pripreme za brak i neprekidno trajali svaki mjesec do svibnja 1969. Svakog se tjedna predavanja održavaju tri večeri, pa stoga tečaj traje dva uzastopna tjedna. U njemu uz svećenika važno mjesto zauzimaju iskusni bračni parovi i liječnici, koji se od tada i posebno okupljaju u želji da se međusobno stručno i duhovno potpomažu. Parovi iz zagrebačke skupine svake godine obavljaju i duhovne vježbe u Opatiji i Zagrebu, jer su osjetili da bez vlastite duhovne izgradnje ne bi mogli nastaviti s tako plodnim apostolskim djelovanjem. Među parovima revnošću se osobito ističu bračni parovi, bez kojih se obiteljski pokret ne bi mogao ostvariti u onoj mjeri u kojoj je zahvatio Hrvatsku, a naročito Zagreb.⁶

5 Ta se velika kapela nalazila na mjestu gdje je danas župni ured, mala kapela i stan župnika Svetišta Srca Isusova u Zagrebu. Tu će se kasnije održavati i vjeronauk za studente.

6 Vidi, Ivan Knafeljc, *Prikaz obiteljskog apostolata u Hrvatskoj*, u »*Obnovljeni život*«, 1971, 2, 277–283. Prema svjedočenju članova zagrebačke skupine, među najrevnije parove angažirane u pastoralu

Ujesen te 1968. g. zagrebačka skupina parova intenzivno razmišlja da svoje djelovanje na području obiteljskog pastoralala proširi i na ostali dio Hrvatske. Te je godine krajem rujna p. Mato Jović, začetnik i *spiritus movens* cijelog pokreta obiteljskog pastoralala u Hrvatskoj, premješten iz Zagreba u Opatiju. Od tada će njegovo mjesto zauzeti p. Stanko Weissgerber.⁷

U Osijeku sličan tečaj uz pomoć zagrebačke skupine ujesen 1969. organizira p. Pero Bulat.⁸ Ista zagrebačka skupina uz veliki napor organizira nedjeljne tečajeve formiranja novih bračnih parova za održavanje tečajeva za zaručnike u Osijeku. Nove skupine raširile su svoje djelovanje na Slavoniju i Baranju. Veliki trag će na tom području ostaviti skupina bračnih parova iz Slavenskog Broda, koju je 1970. g. uz pomoć isusovaca svesrdno podržavao brodski župnik Marko Majstorović.⁹ Zbog pomanjkanja potpore svećenika, osječka će skupina, usprkos velikom početnom poletu, nažalost vrlo brzo prestati sa svojim djelovanjem.

No i na općecrkvenom planu događaju se pomaci u pastoralu obitelji. U proljeće 1969. g. u Vatikanu se u okviru tadašnjega *Papinskog savjeta za laike* osniva *Sectio pro familia*.¹⁰ Odatle uskoro stiže upit ondašnjem BKJ–u o pastoralu obitelji na našim područjima. To će izazvati veliko zanimanje hrvatskog episkopata za taj vid pastoralala, a u svesrdnoj je potpori djelatnicima na tom području apostolata osobito prednjačio novi zagrebački nadbiskup Franjo Kuharić. Tako je u smislu omasovljenja obiteljskog pokreta u Otoku kod Vinkovaca 2. svibnja 1970. g. održano veliko zborovanje djelatnika u obiteljskom apostolatu koje je predvodio nadb. Franjo Kuharić. Uz njega, sudjelovali su đakovački i dubrovački biskupi te nekoliko stotina sudionika laika iz cijele Domovine.

U Rijeci, nastojanjem rektora tadašnje Visoke bogoslovske škole dr. Marijana Valkovića, pod patronatom nadbiskupa riječko–senjskog dr. Viktora Burića, pokušalo se 1970. g. uz pomoć zagrebačke skupine organizirati zaručničke tečajeve

braka i obitelji u isusovaca mogu se ubrojiti sljedeći: Lena i Tomislav Bilić, Ana i Ćiro Ćurlin, Marija i Josip Damjanić, Mirjana i Alojz Fitz, Jurica i Đurđica Gašparović, Breda i Tomaš Keglević, Marija i Jura Keglević, Luka Lopina, Antun i Blaženka Pandurić, Katarina i Mladen Zelić, Mario i Darka Živković.

7 Stanko Weissgerber (1924–1974), istaknuti promicatelj postkoncilne katoličke obnove u Hrvatskoj, osobito na području obiteljskog pastoralala i kateheze. Vidi T. Trstenjak, *Stanko Weissgerber*, u »Religijsko–pedagoško katehetski leksikon«, KSC, Zagreb 1991, 801–802. Također J. Weissgerber, cit. djelo, pp. 15–22. Vidi i nekrolog prigodom smrti p. Stanka Weissgerbera 11. siječnja 1974. u »*Vijesti iz Provincije*«, 57/1974, 42–63.

8 Pero Bulat (1920–1996) kao pučki misionar, pisac i urednik »*Glasnika Srca Isusova i Marijina*« (1973–1982) zauzeo je istaknuto mjesto u pastoralu obitelji. Vidi u *Mali vjesnik*, 6, 1996, 124–127.

9 Na Blagdan svih svetih 1970. g. župnik Marko Majstorović osniva u Slavenskom Brodu Obiteljski centar koji se osobito istaknuo u spašavanju nerođene djece, zbrinjavanju obitelji s brojnom djecom i svekolikom aktivnošću na području obiteljskog pastoralala. Tu sustavno rade ss. karmelićanke Srca Isusova i isusovac p. Pero Bulat.

10 *Papinski savjet za laike* osnovan je na temelju dekreta Drugoga vatikanskog sabora *Apostolicam ac-tuositatem*, br. 26, s bulom Pavla VI *Catholicam Christi Ecclesiam* na Bogojavljenje, 6. siječnja 1967. *Sectio pro familia* (*Odjel za obitelj*) izdvojen je najprije u samostalno *Vijeće za obitelj* reformom papinske kurije Pavla VI 1973. U *Papinski savjet za obitelj* uzdignut je 9. svibnja 1981. bulom Ivana Pavla II *Familia a Deo instituta*.

i formirati vlastite skupine bračnih parova. Veliki doprinos u tom smislu dali su sami profesori bogoslovije i riječki župnici.¹¹

Uz Baziliku u Zagrebu početkom studenog 1970. otvoreno je *Obiteljsko savjetovalište za brak*, u kojem je svake srijede navečer dežurao liječnik dr. Đuro Tomašić. Za tu priliku u predvorjima sviju zagrebačkih crkava župnici su istakli oglase, slijedom pisma vikara za grad Zagreb biskupa Mije Škvorca. Zbog velikog interesa u savjetovalištu je svakog utorka primao svećenik–psiholog p. Josip Weissgerber.

Istovremeno p. Stanko Weissgerber uvodi redovno mjesečno studijsko sastajanje bračnih parova zagrebačke skupine laika u obiteljskom apostolatu. Tu se sustavno obrađuju i produbljuju teme iz problematike braka i obitelji. Na jednaki se način radi i s katoličkim liječnicima, koji se posebno sastaju. Da bi se pak omasovilo pokret, 1970. g. svećenik i parovi posjećuju zagrebačke župe nedjeljama te nakon podnevne mise oko pola sata govore vjernicima. Do polovice 1971. skupina je obišla petnaest crkava.

4. Izlazak u katoličku javnost i institucionalizacija

Na *Teološko–pastoralnom tjednu* za svećenike u siječnju 1971. g. skupina od petnaest svećenika i laika, angažiranih u pastoralu braka i obitelji, iz Zagreba, Slavonskog Broda i Osijeka, već prve večeri izlazi pred sedamstotinjak okupljenih svećenika u velikoj dvorani sjemeništa na Šalati u Zagrebu da bi na jednostavan način pričala o iskustvima svog djelovanja u tom apostolatu. U jednoj učionici sjemenišne gimnazije priređena je izložba fotografija, letaka, brošura i knjiga s područja tog pastoralu. Tu su četiri dana dežurali angažirani parovi, liječnici i svećenici, razgovarali i dogovarali akcije sa zainteresiranim svećenicima. S tog skupa krenula je posebna rezolucija skupine svećenika i laika o potrebi većeg zauzimanja naše Crkve u pastoralu braka i obitelji, koja se po odluci BKJ–a ugradila u pastoralne planove naše Crkve. Neposredna posljedica svega bili su brojni i plodonosni apostolski pohodi po župama cijele Domovine, osnivanje aktivne Obiteljske sekcije pri bogosloviji na Kaptolu, s ciljem animacije budućih svećenika za pastoral obitelji i braka, te zahtjev sudionika Svećeničkog tjedna da se u siječnju 1972. cijeli tjedan posveti obitelji.¹²

Nakon gotovo deset godina neformalnog djelovanja i zalaganja uglavnom isusovačkih otaca i skupine angažiranih laika za obnovu braka i obitelji u hrvatskom narodu, moglo se govoriti o stanovitom duhovnom pokretu u našoj mjesnoj Crkvi.

11 Vjekoslav Sučić, *Iskustva i stavovi obiteljskog rada u Rijeci*, u »Obnovljeni život«, 6, 1973, 591–595.

12 Vidi »Glas Koncila« X, 3 (198) 1971. o XI. teološko–pastoralnom tjednu za svećenike u Zagrebu. Također »Glas Koncila« X, 4 (199) 1971, 13: »Ta sveta, teška i lijepa bračna ljubav« — Nastup katoličkih muževa i žena pred skupom svećenika u Zagrebu; Zbornik radova o XI. teološko–pastoralnom tjednu u Zagrebu od 26–29. siječnja 1971. u »Bogoslovska smotra«, 1/1972. Zbornik radova o Teološko–pastoralnom tjednu od 25–28. siječnja 1972. »Kršćanska obitelj u suvremenom svijetu« u »Bogoslovska smotra«, 1/1974.

»Iako je pothvatima veoma malen«, zaključuje p. Stanko Weissgerber, »gledajući na prostornost i mnoštvo naših obitelji na koje bismo morali utjecati, ipak je živ u svijesti biskupa, klera i malog broja laika. On se ipak — rodio (pokret). Pravi posao tek započinje.«¹³

Sami protagonisti toga mladog pokreta osjećali su da je sazrelo vrijeme za kvalitetnije, formalno organiziranije djelovanje. Za početak, željelo se oformiti ustanovu koja će stručno pratiti obiteljsku problematiku u Hrvatskoj i formirati laike za obiteljski apostolat. Ključnu ulogu sada na sebe preuzima profesor psihologije na FTI-u, p. Josip Weissgerber. Tadašnji pročelnik FTI-a, p. Rudolf Brajičić, na zboru nastavnika i studenata 4. kolovoza 1971. u svom uvodnom govoru najavljuje osnivanje nove grane Instituta:

Da se taj (obiteljski) apostolat što više produbi, bolje organizira i digne na razinu onih mogućnosti koje nam pruža današnje vrijeme i današnja znanost, promotori tog apostolata zamolili su ovaj Institut da bi u svom krilu formirao jedan odjel koji bi se specijalno bavio obiteljskim problemima i kroz nastavu na sveučilišnoj razini osposobljavao buduće radnike na tom prevažnom području. Ovaj se je Institut toj zamolbi odazvao te nakon više sjednica na kojima je ta stvar bila pretresena sa svih vidika, donio uz ovlaštenje viših poglavara odluku o osnivanju *Obiteljskog odjela* promulgiranu dekretom od 11. lipnja 1971. pod brojem 67–30/70. Ujedno je uprava Instituta povjerila dužnost vlč. Josipu Weissgerberu, profesoru psihologije i povijesti filozofije da u suradnji s o. Ljudevitom Plačkom, specijalistom iz sociologije i s o. Stankom Weissgerberom, jednim od promotora obiteljskog apostolata i u dogovaranju s drugima, taj odjel organiziraju kako bi početkom školske godine 1971/72. mogao započeti svojim redovitim radom.¹⁴

Već 19. listopada 1971. g. na prvom katu dvorišne zgrade u Palmotićevoj 31 počela je raditi večernja škola toga Obiteljskog odjela s prvom skupinom studenata, prema programu *Instituta de sciences familiares et sexologiques* pri Katoličkom sveučilištu u Louvainu.¹⁵ Studij je trajao četiri semestra, a prvi mu je pročelnik, kako smo već rekli, bio p. Josip Weissgerber.¹⁶ On je prije samog osnivanja Odjela, 12. lipnja 1971, akademskim vlastima FTI-a dao na uvid i odobrenje Statut Obiteljskog odjela FTI-a, koji je također odobren na spomenutom osnivačkom zboru. *Obiteljski odjel* je ustvari bio organiziran kao dvogodišnji večernji tečaj

13 Stanko Weissgerber, *Isto* 588.

14 Rudolf Brajičić, *Uvodni govor na zboru nastavnika i pozvanih suradnika 3. kolovoza 1971. u 16.30 h*. Govor je u originalu sačuvan u privatnom arhivu p. Jure Bosančića, dosadašnjeg predstojnika Ureda za obitelj HBK.

15 Vidi Josip Weissgerber, *Obiteljska ljetna škola*, uvodne riječi, »*Obnovljeni život*«, 6, 1972, 537–538. Rad Škole svojim je posjetom i govorom počastio kardinal Franjo Kuharić (Vidi, *Isto* 539–543), a na njoj su sudjelovala i dva biskupa: mostarski biskup Pavao Žanić i pomoćni sarajevski biskup Tomislav Jablanović.

16 Josip Weissgerber kao pročelnik *Obiteljskog odjela FTI-a* od samog početka bio je i vrlo aktivan u obiteljskom pastoralu i u suradnji s laicima. Umro je u Zagrebu 18. travnja 1985. Vidi nekrolog u, *Mali Vjesnik*«, 5/1985, 119–135.

(predavanja su se održavala tijekom akademske godine utorkom i srijedom od 19.30 do 22.00 h), na kojemu su najveći dio predavanja i seminara održavali profesori FTI-a.

Zagrebački *Obiteljski odjel* imao je, zauzimanjem vrlo revnog župnika Vida Mihaljeka, podružnicu i u Slavanskom Brodu. U oba školska centra u prvi semestar bilo je upisano oko osamdeset studenata. Predavali su profesori FTI-a iz Zagreba i s Visoke bogoslovne škole u Đakovu. Već u prvoj godini za pomoć studentima izdano je dvanaest skripta (ciklostilom) i dvije knjige. Nakon četiri semestra studij u Slavanskom Brodu prestao je s radom zbog pomanjkanja studenata. Zagrebački obiteljski odjel FTI-a praktično se zbog istog razloga ugasio nakon osam semestara redovnoga akademskog ciklusa.

U akademskoj godini 1977/78. zbog premalo studenata predavanja su održavana samo u jednom »gustom« tjednu u lipnju za izvanredne studente. Oni su tada dobili i obvezu sudjelovanja na *Obiteljskoj ljetnoj školi*. Na *Obiteljskom odjelu* je prema sačuvanoj dokumentaciji sveukupno bilo upisano stotinu i dvadeset studenata, a diplomiralo ih je svega šestoro. Bio je to ipak prvi i do danas jedini sistematski studij formiranja laika za pastoral braka i obitelji.

Za one koji nisu bili u stanju sustavno polaziti predavanja, a željeli su nešto saznati o radu za brak i obitelj, organizirana je *Obiteljska ljetna škola*, održana prvi put na Fratrovcu u Zagrebu od 21. do 25. kolovoza 1972. g.¹⁷ Bila je zamišljena kao skraćeni tečaj *Obiteljskog odjela*, da bi s vremenom prerasla u neku vrstu simpozija s određenom i specijaliziranom tematikom iz područja braka i obitelji. Predavanja je godinama tiskao isusovački časopis za religijsku kulturu »Obnovljeni život« u svom šestom broju. Do sada (2008) se održalo trideset i sedam Obiteljskih ljetnih škola s prosječno stotinjak sudionika na svakoj. To je ustvari permanentno školovanje uglavnom laika u pastoralu braka i obitelji, ali i stalna animacija naše Crkve za to osjetljivo i važno područje.

5. Hrvatski biskupi i pastoral obitelji i braka

Godine 1973. u okviru svoga redovitog proljetnog zasjedanja, BKJ osniva *Vijeće za obitelj BKJ-a*, a za prvog predsjednika izabran je tadašnji mostarski biskup mons. Pavao Žanić, koji je osobno vrlo cijenio pastoral braka i obitelji.¹⁸ Vijeće je prvi put sazvano na osnivačku sjednicu 7. svibnja 1973. Među njegovim prvim čla-

17 Isto.

18 Možda će biti zanimljivo pripomenuti da je poljski episkopat već 1960. g. osnovao tzv. *Biskupsku komisiju za pastoral obitelji* koja je bila od samog početka upravni organ pastoralu obitelji u Poljskoj. U komisiji su: osam biskupa, svećenici i zauzeti laici. Od osnutka je imala: Sekciju pripreve svećenika, Sekciju obitelji, Sekciju konzultacija o problemima obitelji i Sekciju pripreve za ženidbu. Poljski su biskupi već tada izdali tzv. instrukciju normativnog značenja: »Prva instrukcija poljskog episkopata svećenstvu o pripravi za sakrament ženidbe i o dušobrižništvu obitelji«. Usp. Jerzy Buxakowski, *Obiteljski pastoral u Poljskoj*, OŽ, 6/1972, 601–613. Tu se nalazi u cjelovit prijevodu instrukcije.

novima bio je i p. Stanko Weissgerber, koji je taj događaj smatrao vrhuncem svoga životnog zalaganja, pa u tom smislu piše: »To će Vijeće, snažnije nego dosad na privatnoj bazi, službeno povezivati sve obiteljske pothvate u našoj domovini, prenositi iz centra Crkve nadahnuća za naš rad, bit će sredstvo komuniciranja obostranog poticanja između naših biskupa i širokog sloja klera i laika.«¹⁹

Od tog trenutka HBK preko svog *Vijeća za obitelj* i kasnije osnovanoga operativnog tijela *Ureda HBK za obitelj* preuzima inicijativu i koordinira akcijama.²⁰ U nekim biskupijama osnivaju se uredi za obitelj, sve hrvatske biskupije imaju barem povjerenika za brak i obitelj, a organiziraju se tečajevi za zaručnike koji danas imaju uhodanu strukturu i uglavnom su uvjet za sklapanje crkvene ženidbe. Tako je san i trud isusovaca i njihovih laika, inicijatora i promotora pastoralna braka s početka šezdesetih godina prošlog stoljeća, postao stvarnost.

Kruna svega je *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, koji je HBK na svojoj XXIII. plenarnoj skupštini, održanoj u Požegi od 16. do 18. listopada 2001. g., odobrila, a Stalno vijeće HBK ga na svojoj sjednici 1. ožujka 2002. g. pregledalo i odredilo da se tiska konačni tekst. Direktorij je plod višegodišnjega napornog rada *Vijeća HBK za obitelj*. Treba spomenuti da je to i hrvatska kruna mnogih dokumenata središnjih tijela Katoličke crkve i samih papa o temi braka i obitelji, koji svoj odraz nalaze u spomenutom *Direktoriju*.²¹

Raduje što *Direktorij* ima sasvim određene i vrlo precizne zahtjeve za crkvene strukture, od međubiskupijskih do župnih, s obzirom na osnivanje različitih tijela za potrebe pastoralna braka i obitelji. To je na biskupijskoj razini do sada uglavnom ostvareno, dok na nižim razinama (dekanati i župe) još ne postoje *Direktorijem* predviđena tijela, osim u rijetkim slučajevima. Ozbiljno je pitanje koliko te osnovane strukture, odnosno imenovani povjerenici danas stvarno funkcioniraju (npr. na internetskoj domeni *Ureda HBK za obitelj* niti na kraju 2008. g. /listopad/ ne postoji informacija o rasporedu zaručničkih tečajeva za tekuću 2008. g.).

Ono što je odmah vidljivo izvjesno je nazadovanje (ili nepriznavanje posebne problematike teologije braka i njegove odvojene problematike od obitelji) s obzirom na imena osnovanih struktura: dok npr. *Direktorij* s opravdanim razlogom dosljedno govori o pastoralu *braka i obitelji*, i u tom smislu traži osnivanje međubiskupijskih i biskupijskih tijela za *brak i obitelj*, u osnovanim tijelima spominje se samo *Vijeće za obitelj HBK*, *Ured za obitelj HBK*, povjerenstvo ili povjerenik za *obitelj*, *obiteljsko savjetovalište*.²²

Institucije koje je *Direktorij* tražio uglavnom su osnovane. Ipak, iz današnje perspektive začuđuje vrlo slaba percepcija spomenutog *Direktorija* u svijesti Crkve

19 Stanko Weissgerber, cit. članak, 588.

20 Sukladno br. 72. *Direktorija za obiteljski pastoral Crkve u Hrvata*, 9. ožujka 2002. g. utemeljen je u Zagrebu *Ured za obitelj HBK*, a prvi mu je predstojnik bio do listopada 2006. isusovac Jure Bosančić. Ured koordinira pastoralnu aktivnost za brak i obitelji na području čitave Hrvatske. Ima i svoju domenu na internetu: www.obitelj.hbk.hr

21 Usp. HBK, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, KS, Zagreb, 2002, 9–10.

22 Usp. *Isto*, br. 72.

u Hrvatskoj, osim u početnoj fazi kad su crkveni mediji o tome izvijestili.²³ Stječe se dojam da se nažalost ostvaruje bojazan koju je nakon izlaska toga vrijednog dokumenta HBK napisao đakovački teolog Zvonko Pažin: »Ovaj Direktorij daje načela i usmjerenja. Kao kod svih dokumenata, opasnost je da završi na policama župnih knjižnica.«²⁴ To je u nas već uhodana sudbina većine dokumenata iz središnje uprave Crkve. Osim na deklarativnoj razini, mnogo toga ostane neostvareno u praksi ili je prepušteno inicijativama vrijednih pojedinaca i udruga.

U predgovoru *Direktoriju* kardinal Josip Bozanić 8. rujna 2002. piše:

Sav dosadašnji obiteljski pastoral kao i sve inicijative koje su nam dolazile, napose iz Vijeća HBK za obitelj, dobivaju u direktoriju za obiteljski pastoral svoje puno opravdanje i osmišljenje. Stoga možemo reći, ovaj *Direktorij* slijedi put kojim Crkva u Hrvatskoj ide od Drugog vatikanskog koncila do danas, a kani ga s još više žara nastaviti u budućnosti, svjesna važnosti obiteljskog pastoralnog kao prioriteta nove evangelizacije.²⁵

Tim su riječima svi oni koji su ugradili svoje živote u apostolat braka i obitelji, osjetivši goruću pastoralnu potrebu i nadahnuti duhom Drugoga vatikanskog sabora, dobili dostojno priznanje za svoj trud.

23 Tragajući za stručnim osvrtima na *Direktorij* u našim stručnim časopisima, moram ustanoviti da ih nisam pronašao nigdje osim djelomično u »Vjesniku Đakovačke i Srijemske biskupije«, 6/2003.

24 Zvonko Pažin, *Crkveno djelovanje za brak i obitelj prema Direktoriju za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, isto, 420.

25 *Direktorij*, s. 5.

Croatian Jesuits: Founders of Marital and Family Counselling in Pastoral Care
Tonči Trstenjak*

Summary

Marital and family counselling in pastoral care was initiated in Croatia at the Basilica of the Sacred Heart in Zagreb on the 60th anniversary of the erection of the basilica in 1962, when the popular missionary Mato Jović organized the first evening course for young married couples. A medical doctor took part as a lecturer in the course also. This initiative soon turned into a regular monthly event attended by married couples and priests alike. The Zagreb group was formed under the guidance of the Jesuits which then passed on its experience in marital and premarital therapy courses to cities across Croatia. After a public appearance at the 1971 Pastoral Week for Priests, this joint initiative of lay people and priests gave rise to the development of a school in the same year through the Department of Family Studies at the Philosophical–Theological Institute in Zagreb and Slavonski Brod. With the passing of time it developed into a Family Summer School which has been held continually since then to this very day. Hence, the initiative in 1973 for the founding of the Family Council of the Croatian Bishops' Conference and more recently the Family Counselling Office of the Croatian Bishops' Conference are a direct result of the Directory for Family Counselling in Pastoral Care of the Church in Croatia. The first core group of the Marriage Encounter Weekends begun in 1976 is the offspring of the the Zagreb group.

Key words: marital counselling in pastoral care, family counselling in pastoral care, Jesuits, engaged couples, married couples, marriage encounter weekends, Family Counselling Office of the Croatian Bishops' Conference

* Prof. dr. sc. Tonči Trstenjak, Faculty of Philosophy of the Society of Jesus in Zagreb. Address: Jordanovac 110, p. p. 169, 10001 Zagreb, Croatia. E-mail: antun.trstenjak@ffdi.hr